

Fot. LEO NOVRUP

Fig. 1. Yngleplads for Mosehornugle. Rudbøl Marsk, Maj 1933.

IAGTTAGELSER OVER MOSEHORNUGLEN, *ASIO FLAMMEUS*

AF

LEO NOVRUP

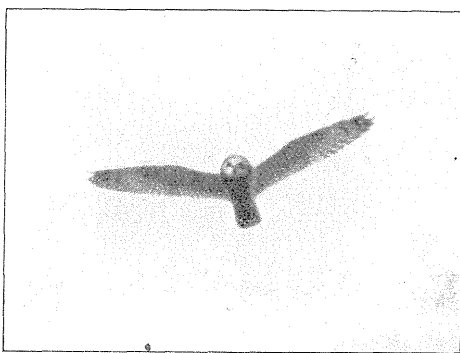
En af Marskengenes ejendommeliggste Fugle er ubetinget Mosehornuglen, og det er meget glædeligt, at denne Fugl breder sig stærkt i Sønderjylland, hvilket — for en Del i hvert Fald — paa Tønderegnen skyldes Afvandingen. Før denne blev paa-begyndt, var Engene for fugtige; da passede de bedre for Ænder og Vadere, som nu er ved at faa det for tørt. — Godt at andre Fugle saa rykker ind og fylder Pladserne.

Færdes man en Del ude i de store Engdrag mellem Rudbøl og Højer, undgaar man ikke at se Mosehornuglen, som holder til i Engene. Man forbavses maaske over midt paa Dagen at træffe en Ugle, som tilsyneladende slet ikke generes af Dagslyset, men tumler sig frit og let, selvom Solen skinner. Det er ikke blot et enkelt Par, man ser; der er adskillige, men hvert

Par har sit Omraade, en Fenne. Taler man med Marskegnens Beboere, faar man at høre, at Uglen er kommet i de senere Aar, siden Afvandingen har begyndt at tørlægge de vaadere Partier i Engene. Den gamle »Markmand«, som nu i over 30 Aar har gaaet rundt og tilset Kvæget i Fennerne, meddelte, at han saa de første for en halv Snes Aar siden, »men«, føjede han til, »det er dog først i de sidste Aar, den ret har bredt sig«. Han nævnede en hel Mængde Fenner, hvor der opholdt sig Mosehornugler, og det stemte altid; saa snart jeg nærmede mig Stedet, kom Hannen mig i Møde og prøvede alle mulige Kneb for at lokke mig bort fra Redestedet.

30. April 1933 var jeg en Tur ude i Marskengene mellem Rudbøl og Højer og blev da klar over, at 3 Par Mosehornugler holdt til i Nærheden af hverandre, men alligevel saadan, at de hver havde en bestemt Fenne, som de vilde raade over. Kom en Han indenfor en andens Enemærker, fløj de kæmpende imod hinanden, saa det var tydeligt, at de ikke taalte hinandens umiddelbare Nærhed. Hannerne opholdt sig det meste af Tiden højt oppe i Luften oven over Stedet, hvor de havde hjemme, og der boltrede de sig saa mesterligt, at det var en Lyst at se. Fuglene aabenbarede sig som virkelig gode Flyvere, der elegant og behændigt undgik næsvise Angreb fra Krager og Maager, der tilfældigt trak forbi. Særlig beundrede jeg Uglens Flyvefærdighed, da den lod sig falde paa Hovedet skraat ned gennem Luften i rasende Fart — ret som en Falk, der slaar. Under Faldet fremkom en klappende Lyd, og det varede noget, før jeg blev klar over, at denne frembragtes med Vingerne, som Fuglen slog imod hinanden under Bugen; det var altsaa Vingernes Underside, som med stor Kraft og Hurtighed sloges mod hinanden. Denne Klappen, der mindede noget om almindelig Klappen i Hænderne, var ikke langvarig; det hele drejede sig kun om 1—2 Sekunder, hvor der hørtes 5—7 enkelte Klap, som fulgte saa hurtigt efter hverandre, at det kneb med at opfatte hver enkelt Lyd. Lyden var ret kraftig, og naar Uglen foretog sine Klapmanøvrer højt oppe i Luften oven over Redestedet, kunde den i hvert Fald høres 500 m bort. Foruden denne Klappen var Mosehornuglen i Stand til at frembringe enkelte, kraftige Klap med Vingerne, naar de sloges sammen over Ryggen, men paa denne Maade

bemærkede jeg aldrig mere end 1 Slag ad Gangen. Denne »Eenklappen« har jeg imidlertid kun iagttaget enkelte Gange, hvorimod jeg har set førstnævnte Klappen med Falden gennem Luften Snese af Gange, dog første Gang 30. April 1933. — En Ejendommelighed ved Mosehornuglens Flugt i Almindelighed er dens ret betydelige Opadløftning af Vingerne. Hannen slaar Vingerne højere opad end Hunnen, hvorved Flugten bliver særlig smuk og let kendelig. De førnævnte, ejendommelige Flyvemanøvrer har jeg kun set Hannen udføre, og jeg mener, at den foretager dem for at tækkes Hunnen.

Fot. LEO NOVRUP

Fig. 2. Han af Mosehornugle i Luften over Redestedet.
Ruddøl Marsk, Juni 1933.

Jeg fandt ikke Mosehornuglens Rede 30. April, men derimod opdagede jeg en Rede af Atling, *Anas querquedula*, med 10 Æg, som iøvrigt kun var ca. 20 m fra Uglereden; begge var anlagt paa ens Grund: Eng med højt, vissent Græs. Sidstnævnte fandt jeg først 4. Maj, og den indeholdt da baade store og smaa Unger. Inden jeg naaede Fennen, hvor Reden var, saa jeg Hannen flyve højt over Redestedet og idelig udføre de mærkelige Klapmanøvrer. Da jeg nærmede mig Stedet, hvor Hunnen laa hos Ungerne, fløj Hannen ned paa Jorden et Stykke foran mig og gjorde alt for at lokke mig bort; den kastede sig fladt ned, bredte Vingerne ud og bevægede dem op og ned, samtidig med at den lod en pibende Lyd høre, og de gule Øjne flammede i Sollyset. Det skete ogsaa, at den blev staaende i Stedet for at kaste sig fladt ned; da peb den ikke, men vuggede fra Side til Side sigende: Uh, uh, u-u-u-uh. Da

Hannen gjorde sig saa megen Umage, var jeg klar over, at Reden maatte findes i Nærheden, og det varede heller ikke længe, før jeg fik Øje paa Hunnen i det visne Græs, ca. 4 m fra mig; den havde rejst Fjerhornene og lukket Øjnene, saa kun en lille Spalte var aaben. Saaledes haabede den aabenbart at gøre sig usynlig i Græsset, som dens Farve faldt saa ypperligt sammen med. Jeg gik et Skridt hen mod Reden og begyndte at indstille mit Kamera i Haabet om at faa et Billede af Hunnen paa Reden, men jeg blev for dumdristig og gik endnu et lille Skridt nærmere, hvorpaa Uglen fløj og efterlod sig en Redefuld Unger. Jeg blev lidt overrasket, da jeg saa Unger i Stedet for Æg, som jeg havde ventet. Der var 8 Unger af 3 forskellige Størrelser: 4 af Duestørrelse, 2 lidt mindre og 2 saa store som nyklækkede Kyllinger. Medens jeg opholdt mig ved Reden, fløj Hunnen rundt over Stedet og gentog idelig: Jæv, jæv, æv. Den var en Del større og mørkere end Hannen, saa man kunde let se Forskel paa dem i Luften. Hannen var meget ophidset over, at jeg opholdt mig ved Ungerne, og fløj tæt forbi mig og slog »Knebs« med Næbbet; ogsaa med »Klapfald« jog den mig forbi Øret, saa det gjaldede, og jeg fik saaledes Lejlighed til at se dette paa nært Hold; af og til kastede den sig paa Jorden og udførte de førnævnte Forestillinger for at lokke mig bort fra Reden. Det var Kl. 10 Formiddag, jeg fandt Reden, og foruden Ungerne laa der 2 Markmus i Boet.

5. Maj var der kun 6 Unger i Reden, og Hunnen rugede dem; 2 af de største havde allerede forladt Reden og taget Ophold i Græsset ca. 10 m fra Redestedet. Da jeg fandt dem, tog jeg hosstaaende Billede, som de laa ved hinandens Side.

7. Maj var der kun 4 Unger i Reden; de 4 største var nu gaet, mens de smaa endnu rugedes i Reden.

16. Maj laa der 2 døde Unger i Reden, traadt ihjel af Stude, som var sluppet ud nogle Dage forinden. I Nærheden af Reden fandt jeg 2 af de største, som ogsaa havde mistet Livet paa denne Maade. Til min store Glæde fandt jeg dog 2 i Live, og for at redde dem flyttede jeg dem over i en anden Fenne, hvor der ikke var Kreaturer, og en bred Grøft dannede nu Skel mellem Stude og Ungleunger. Hannen var især interesseret, da jeg flyttede Ungerne, og den var ogsaa øjeblikkelig hos dem,

da jeg forlod Stedet. Hunnen fløj derimod endnu et Stykke Tid omkring gentagende sit Jæv, æv.

Naar Hannen ikke var paa Vingerne, opholdt den sig for det meste paa et bestemt Sted, en stor Jordknold ved Siden af en Grøft, hvorfra den kunde holde Udkig og i Tide advare Hunnen, naar en Fare nærmede sig. Denne Knold var ganske afslidt af Uglen og hvidplettet af Ekskrementer, ligesom der var fuldt op af Rester af Mus, som var blevet fortæret her.

Fot. LEO NOVRUP

Fig. 3. Mosehornugleunger, kravlet fra Redestedet. Rudbøl Marsk, 5. Maj 1933.

Det hændte ogsaa, at jeg paa Knolden saa en hel Mus, som kun var bidt i Nakken og saa lagt hen for senere at tjene til Føde. — Hannen af et andet Par havde ligeledes en saadan »Siddeknold«.

Jeg prøvede flere Gange at fotografere Uglen, naar den klappende faldt gennem Luften, men det lykkedes mig desværre ikke at faa taget et brugbart Billede, selv ikke med et laant Apparat, som kunde tage paa $\frac{1}{250}$ Sekund.

Sidste Gang, jeg var ude for at se til Uglerne, var 18. Juni, og da havde jeg den Glæde at se 2 Unger paa Vingerne; de fløj op i Nærheden af det Sted, hvortil jeg i sin Tid havde

baaret de 2 Dununger over, saa jeg tror, at det var de samme, som nu lykkelig var kommet over de vanskelige Dage. Deres Fjerdragt var rødbrun, altsaa en Del mørkere end de gamle Uglers, der nærmest spillede i det gule. Hannen fløj over Stedet som sædvanlig, men Hunnen saa jeg ikke noget til — muligt laa den paa Æg igen. Hannen udførte endnu sine Flyvemanøvrer, men de var faatalligere nu.

I RAGNAR SPÄRCK: Nordens Dyreverden (København 1928), p. 458 fortælles om Mosehornuglen: »Naar man nærmer sig Redestedet, foretager Hannen nogle ejendommelige Flyvekunster, hvorved den antagelig søger at lokke Fredsforstyrrens Opmærksomhed bort fra Reden. Den flyver rundt, idet den udstøder en gøende Lyd, lader sig nu og da pludselig falde ned mod Jorden, idet den gentagne Gange klapper Vingerne sammen under Bugen.« — At det er Hannen, der foretager disse Flyvemanøvrer, passer ogsaa med mine Iagttagelser, ligesom jeg ogsaa en enkelt Gang har hørt den gøende Lyd; derimod mener jeg ikke, at »Klapfaldet« er beregnet paa at lokke Fredsforstyrren bort, men blot er Udtryk for Hannens Kraft og Overlegenhed. Det er Hannens Gave, i Kraft af hvilken den Parringstiden igennem leger for Hunnen.

I »Danske Fugle«, III, 1931, p. 87—88, skriver JOHAN LANGE om Mosehornuglen i Marsken ved Ribe. Han har i Sommeren 1930 paavist 9 Par i Marsken mellem Ribe og Skærbæk og omtaler endvidere, at mange af Ungerne mister Livet ved Slaamaskinen, som gaar hen over Engene i de Dage, før Ungerne er flyvefærdige. LANGE fortæller: »Naar man stod lige ved Ungerne, smed de gamle sig ofte i Græsset ret tæt ved, flagrede med Vingerne, jamrede og peb musefint, medens de stirrede vildt mod en med deres gule Øjne. En sjælden Gang fremviste de deres Flyveøvelser, som de ellers mest holder i Parringstiden . . . Saa vidt mine Iagttagelser rækker foretager baade Hannen og Hunnen disse Flyveøvelser. De foregik kun efter Solens Nedgang, hvorimod Uglerne ofte saas jage kort før denne Tid . . .«. — JOHAN LANGE's Beretning om Uglen Opførsel for at lokke En bort fra Reden passer ret nøje med mine Iagttagelser, dog har jeg kun set Hannen udføre disse Underligheder paa Jorden. At baade Han og Hun skulde udføre »Klapfaldet«, mener jeg imidlertid, er forkert,

da jeg kun har set Hannen gøre det og har iagttaget Fuglene nøje. At den ogsaa foretager disse Manøvrer efter Solens Nedgang, tvivler jeg ikke paa, selvom jeg ikke har set det — af den gode Grund, at jeg ikke har været derude saa sent — men »kun efter Solens Nedgang« maa jeg paatale, da jeg har set Uglen foretage sine Luftmanøvrer til enhver Tid paa Dagen, selv i det stærkeste Solskin ved Middagstide; saaledes iagttog jeg 2 Mosehornugler, der en solvarm Dag »klapfaldt« højt oppe i Luften, ca. $\frac{1}{2}$ km fra mit Skjul. Da var jeg klar over, at det var 2 Hanners Hilsen til deres Hunner, som rugede nedenunder.

»Klapfaldet« er oprindeligt ikke et Skræmmemiddel, men en Handling, hvorved Hannen tiltrækker sig Hunnens Opmærksomhed og som derfor særlig benyttes i Parringstiden.

ORNITHOLOGISKE NOTITSER FRA NORDØST-GRØNLAND

AF

K. KNUDSEN¹

Stellers And, *Polysticta stelleri* (PALL.). — I Juni Maaned 1922 blev 2 Eksemplarer af denne Art observeret ved Iskanten tæt ved Sabineøen. Det var ♂ og ♀, og de opholdt sig mellem Ederfugle; de var ret sky, og vi kom dem ikke nærmere end 100 m. ♂ skød jeg med Riffel, men ♀ forsvandt mellem de andre Ederfugle, og vi saa den ikke senere.²

Rødhalsed Gaas, *Branta ruficollis* (PALL.). — Af denne

¹ Den foreliggende Artikel er sammenarbejdet paa Grundlag af 3 Breve fra fhv. Jæger i Østgrønland K. KNUDSEN (nu Aalykkeskov pr. Odense) til Undertegnede, der endvidere har tilføjet de videnskabelige Betegnelser paa Fuglene samt Fodnoterne. BERT LÖPPENTHIN.

² Ifølge SCHJØLER (Danmarks Fugle, II, 1926, pp. 174 og 175) er Fundet dateret 14. Juni 1922; Skindet findes nu paa Zoologisk Museum. — Desværre har jeg overset denne Litteraturangivelse, da jeg behandlede Fuglene i det ogsaa her omtalte Distrikt (Medd. om Grønland, Bd. 91, Nr. 6, 1932). Sabineø ligger ved Grønlands Østkyst paa ca. $74^{\circ}30'$ n. Br. — ALWIN PEDERSEN omtaler (1930; Medd. om Grønland, Bd. 77, 1931, p. 501) et Fund af Arten (»Einmaliges Auftreten«) paa 66° n. Br., men muligvis foreligger der her en Fejltagelse. B. L.